

การวิจัยในงานประจำ คือการเรียนรู้จากการลงมือทำ

ช่วงที่ผ่านมาเกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับระบบการศึกษาและการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย มีการเปรียบเทียบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระบบการศึกษาของประเทศไทยกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะฟินแลนด์และญี่ปุ่น

เท่าที่ได้ติดตามอ่าน เห็นได้ว่า ประเทศที่มีระบบการศึกษาที่ดี (อย่างเช่นฟินแลนด์) นั้น การจัดการเรียนรู้มักไม่ติดอยู่กับรูปแบบการบรรยายและการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น แต่จะสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาประสบการณ์ โดยเฉพาะประสบการณ์การลงมือทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

หลายปีก่อน ผมเคยอ่านเรื่องระบบการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กในประเทศฟินแลนด์ที่มีชื่อว่า สลอยด์ (Sjöd education) เป็นระบบการศึกษาที่ใช้งานหัตถกรรมเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้เด็กๆ ได้ลงมือสร้างสิ่งของหรือเครื่องใช้ โดยเฉพาะที่ทำจากไม้ เรียกว่าง่ายๆ ก็คือ เป็นการเรียนวิชาช่างไม้ โดยเด็กทุกคนจะเลือกว่าตนจะสร้างหรือประดิษฐ์อะไร ต้องวางแผนการใช้วัสดุ ต้องเรียนรู้และฝึกการใช้เครื่องมือช่าง เช่น เลื่อย ค้อน ตะปู หรือสว่าน แล้วลงมือทำด้วยตนเอง

ครูที่ทำการสอนในระบบนี้จะต้องไม่ทำให้หรือทำแทน แต่ต้องปล่อยให้เด็กทดลองและฝึกฝน เมื่อปล่อยให้เด็กๆ ได้ลงมือทำก็พบว่า แม้ในตอนแรกเด็กๆ จะไม่มีความมั่นใจมากนัก แต่เมื่อค่อยๆ ให้ทำและค่อยฝึกฝน เด็กๆ ก็สามารถทำได้กันทุกคน บางคนทำเครื่องบินทำเก้าอี้ นั่ง ทำกล่องไม้ หรือชั้นวางของ

แม้ว่าผลงานที่ได้จะไม่สวยงามเหมือนกับมืออาชีพทำ แต่เด็กทุกคนจะมีความรู้สึกที่ดีมากเมื่อตนสามารถทำชิ้นงานออกมาได้จนสำเร็จ เรียกว่าเป็นความสุขอย่างหนึ่งในการเรียนรู้เลยทีเดียว และนอกจากความสุขที่ได้แล้ว ระบบสลอยด์ยังทำให้เด็กๆ ทุกคนรักงานหัตถกรรม ไม่ดูถูกงานช่างหรืองานทำมือต่างๆ

เรียกว่า ได้ทั้งพัฒนาการทางกาย ทางจิตใจ และได้ทักษะงานฝีมือที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ตลอดชีวิต

ระบบดังกล่าวเคยเฟื่องฟูในประเทศสแกนดิเนเวีย และถูกเผยแพร่ออกไปทั่วโลก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 บางคนบอกว่า เฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ของสแกนดิเนเวีย รวมทั้งงานไม้ที่สวยงามในสกุล Arts and Crafts Movement ในสหรัฐอเมริกาเป็นผลส่วนหนึ่งมาจากระบบการศึกษาแบบ Sjöd ที่ทำให้ผู้เรียนมีความรักและมีทักษะในงานศิลปหัตถกรรม

การลงมือทำจึงเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะการเรียนรู้ทักษะเชิงศิลปะที่ต้องใช้การฝึกฝน ในหนังสือชื่อ Learning from Likely Places: Varieties of Apprenticeship

in Japan มีบทความของ ดีค็อกเกอร์ (DeCoker) ที่เขียนถึงระบบการเรียนรู้ทักษะศิลปะดั้งเดิมของญี่ปุ่น ซึ่งมีกระบวนการที่แตกต่างออกไปจากการเรียนในระบบโรงเรียนสมัยใหม่ โดยเฉพาะในขั้นตอนแรกๆ ของผู้ที่เริ่มฝึกฝนใหม่ ระบบดั้งเดิมของการถ่ายทอดทักษะศิลปะที่บ้านญี่ปุ่นจะเน้นให้ผู้เรียนทำงานหนัก โดยเริ่มด้วยการคัดลอกงานศิลปะชิ้นเอก โดยให้ทำตามแบบอย่างเคร่งครัดเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานให้แม่นยำ โดยไม่เน้นการคิดประดิษฐ์ประดอย หรือการคิดสร้างสรรค์งานใหม่ๆ

เพราะถ้าวาก่อนจะไปใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ประดอยอะไร ผู้เรียนจะต้องมีทักษะพื้นฐานที่แข็งแรงเสียก่อน และพื้นฐานทักษะที่ว่านี้จะได้มาจากการลงมือฝึกฝนอย่างหนัก

ความรู้จากประสบการณ์มีหลายลักษณะ สำหรับช่างไม้หรือช่างศิลปะหัตถกรรมต่างๆ ความรู้ที่เกิดจากการทำงานมักจะเป็น "Tacit knowledge" หรือความรู้ที่ฝังแฝงเป็นทักษะเฉพาะตัว "ความรู้ส่วนตัว" นี้หากมีกระบวนการจัดการหรือมีการศึกษาวิจัย ก็อาจสามารถถอดออกมาเป็น Explicit knowledge ได้เช่นเดียวกับที่บุคลากรด้านสุขภาพบางคนมีทักษะพิเศษที่คนอื่นมักทำได้ไม่ดีเท่า เช่น พยาบาลบางคนเจาะเลือดได้เก่ง แหวงเส้นได้แม่นยำ หรือหมอบางคนเย็บแผลสวย ทักษะเหล่านี้แม้จะเป็น "ความสามารถเฉพาะตัว" แต่ก็อาจถอดให้เป็น "ความรู้" ที่คนอื่นๆ สามารถนำไปฝึกฝนให้เกิดทักษะขั้นสูงขึ้นได้

นอกจากความรู้ที่เป็นทักษะแล้ว ในระบบบริการสุขภาพยังมี "ความรู้เชิงระบบ" ที่สำคัญ

สำหรับการจัดการระบบการดูแลรักษาผู้ป่วย การวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมเชิงระบบเป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งของการวิจัยในงานประจำ เพราะเป็นการสร้างความรู้จากปัญหาเชิงระบบที่เกิดขึ้นจริง และสร้างวิธีการแก้ปัญหาที่นำไปทดลองใช้ในทางปฏิบัติเพื่อดูผลได้อย่างเป็นรูปธรรม

การวิจัยจากงานประจำกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาาระบบสาธารณสุข สุขศาลาฉบับนี้ นำเสนอประสบการณ์และความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับการวิจัยในงานประจำ ในการประชุมวิชาการ R2R Forum ครั้งที่ 10 ที่กำลังจะจัดขึ้นในวันที่ 5-7 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 ณ อาคารศูนย์ประชุมอิมแพ็ค ฟอรั่ม เมืองทองธานี จังหวัดนนทบุรี โดยในปีนี้จะจัดขึ้นภายใต้หัวข้อ "ทศวรรษ R2R พัฒนาคนไทยสู่สังคม 4.0"

ถ้าเรามองการวิจัยในงานประจำเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ ทักษะใหม่ๆ การวิจัยในงานประจำก็อาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาตลอดชีพของคนทำงาน

เป็นระบบการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีที่สุด

ตัวอย่างและประสบการณ์ของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการวิจัยในงานประจำที่นำเสนอในหนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เราสามารถนำไปสร้างสรรค์งานวิจัยจากงานประจำในองค์กรของเราได้

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์